

Milí,

Na posledním setkání jsme se věnovali nástupu Elíhúa na scénu. Jde o novou postavu v ději – velmi odlišnou od Jobových přátel: Je teoforního jména, není identifikován jako „Jobův přítel,“ vydržel dlouho mlčet – zatímco Elífaz, Sófar a Bildad říkali přílišné věci.

Zdůrazňoval jsem zavádějící překlad Jb 32, 2 zejm. ve vztahu Elíhúa k Jobovi: Nehněvá se na Joba za to, že by se měl za „spravedlivějšího než Bůh“ (Jb 32, 2). To by bylo stejné jako Jobovi přátelé. Nesnadný hebrejský text v tomto verši nejpravděpodobněji znamená: Protože se ospravedlnil sám. Což je stále dobrý důvod k hněvu – a také je to v harmonii s dnešním oddílem.

Elíhú se představuje

Už v předchozí kapitole se Elíhú mírně představil – dnes detailněji. Před vším ostatním je zřejmé, že se chová *zásadně jinak* než Jobovi „přátelé.“ Už jen to, že se slušně představuje. Tím spíše slušnost, uctivost, pokora, s nimiž promlouvá: Bude hovořit z upřímného srdce, o poznání vytříbeném Božím Duchem. Ale přitom se má za stejnou hlínu jako Job.

A ještě důležitěji: Vyzývá Joba k předložení jeho pře. Tj. *chce* Jobovi naslouchat. Bere vážně jeho slova. Přijímá ho. Což z přátel dokázal jen Bildad a jen trochu, Elífaz a Sófar hlavně předkládali své světonázory a teologie a Joba obviňovali.

Avšak i v těchto postojích Elíhú *nahlas* vyjádří: Jsem ti, Jobe, roven. Jsem také jen kus hlíny (v. 6). Ale usiluji být „tvým prostředníkem před Bohem.“¹ Tj. Elíhú je na Jobově straně, není předpojatý, jde mu o Joba – ne o vlastní teologii, světonázor, srážení a obviňování hluboce trpícího.

¹ Zde ČEP přesnější BKR.

Tak Elíhú navazuje na Jobova slova – v. 8-11. Navazuje pravdivě a dobře, nikoli jako jeho přátelé, kteří ho obviňovali ze slov, která nevyslovil. Tak dokládá, co si předsevzal: Elíhú Joba, i jeho přátele, pozorně poslouchal!

Možná si vzpomínáte, že při předchozích výkladech jsem zdůrazňoval právě *naslouchání*, jako první a nezbytný krok dobrého jednání zejm. vůči velice trpícímu člověku. Právě tak zde Elíhú.

Elíhúova odpověď

Základním tématem pro Elíhúa je v dnešním oddílu otázka lidského *ospravedlnění*. Může se člověk ospravedlnit sám? Pokud ano, pak si může činit na Boha nároky. Pokud ne, žádné nároky na Boha vznášet nemůže – ačkoli dějiny světa i jednotlivců dokládají snahy opačné.

Pro Elíhúa je nepřípustné, že by se člověk mohl *ospravedlnit* sám (v. 12), tak nemá člověk vůči Bohu *žádná práva* (v lidském slova smyslu). Stejně zdůrazňují reformátoři 14.-16. st. po Kr., zejm. Martin Luther. Ten se však, překvapivě, pokud vím, nikdy neodvolával na již starozákonního Joba – opíral se zejména o dopis Římanům. Tak i my jsme možná překvapeni – už v SZ je jednoznačně vysloveno, že člověk sám se před Bohem ospravedlnit *nemůže*. Tento Elíhúův postoj pak stvrdí také Hospodin v závěru hry.

Ale už v dnešním oddílu: Ospravedlnění je z pouhé Boží milosti! Ne ze skutků, ale z „přímosti,“ hebrejské *jaser* = přímost, upřímnost, integrita, poctivost, rovnost, hladkost (v. 23).

Elíhú však svá tvrzení také *dokládá*. Job si vytrvale stěžoval, že mu Bůh neodpovídá. Elíhú kontruje: A jsi si jistý, že je chyba na Boží straně? Není to pravděpodobněji tak, že Bůh mluví (protože to je základ naší víry a Bible to dosvědčuje), ale chyba je na „tvém přijímači?“ Tj. v tobě, Jobe?

Vždyť ani člověk v klidné situaci Boha neslyšívá – tragické události pak lidskou schopnost slyšet, vnímat Boha obvykle ještě více zastírají – bolestí, utrpením, zvýšenou sebestředností atd.

Proč

Proč však Bůh mluví? Elíhúova odpověď také skvěle vysvětluje, proč člověk Boha obvykle neslyší: Bůh mluví proto, aby nás varoval (v. 17a). Aby nás odvedl od naší pýchy (v. 17b), od toho, co plánujeme udělat nebo jsme již „avedli v chod,“ ale ještě to můžeme zastavit (v. 18). Posledním cílem toho pak je, aby člověk *nezahynul*.

Z toho je snad nápadné, proč lidé Boha nejenom, že neslyšívají, ale slyšet ani *nechtějí*, a tak většinou neusilují. Biblická teologie totiž říká: Bůh tě varuje před tebou samým. Ukazuje ti, jak jsi pyšný, arogantní a kolik zla a utrpení působíš (srv. Jobovy přátele!). Řečeno jednoduše: Kritizuje tě. Aby ti pomohl. Aby ochránil tebe i další. Abychom zbytečně netrpěli, nedejbože nezemřeli – chybou vlastní nebo jiného člověka. Tj. že *člověk* je zdrojem zla a utrpení ve světě. My jsme součástí *problému*. Tak těžko můžeme být součástí *řešení*. V tom je zásadní a základní rozdíl mezi biblickými náboženstvími a pohanstvím. Ačkoli dnes je pravdivost tohoto základního teologického postoje takřka neoddiskutovatelná – už i životní prostředí jsme prokazatelně, hluboce a očividně poškodili sami sobě a dalším živočichům *my lidé*.

Tak není divu, že lidi trápí bolesti, nechutenství a další (v. 19-23). Vždyť Boha nejenom, že člověk obvykle neposlouchá, ale slyšet ho ani *nechce*. Tak člověk škodí sám sobě a dalším – hřeší. Nic z toho však není Boží vůlí – Boží vůlí je, aby mu člověk naslouchal.

Proto také Bůh, ve velmi přízemní až lidově-zbožnostní formulaci Elíhúa, dokonce posílá lidem své posly (ř.: angeloí, hebr. malachí). Znovu a znovu, navzdory lidské pýše, zlu a hříchu, podává Bůh člověku pomocnou ruku. A nabízí doslova *vykoupení*.

Opět základní teologické téma, zde v původním slova smyslu – i teologickém. Bůh člověka vykupuje z našeho hříchu, zla a viny asi tak, jako dobrý pán vykupuje otroka, kterému vzápětí dopřává

svobodu. Zde je toto výkupné formulováno dokonce jako *ze smrti* – jak velmi novozákonní a kristovské!

Starý zákon

V rozpětí SZ však zůstává projev tohoto Božího vykoupení takřka jen v rozměru biologického, časného života: Ten, koho Bůh vykoupil/ospravedlnil, se „má dobře.“ (v. 23-26). Ovšem i zde je jasně řečeno: A takový v první řadě *zpívá o Bohu před lidmi*. A zpívá, svědčí před lidmi o vlastním zlu a hříchu (= činí pokání), na které mu Hospodin neodplatil dalším zlem – nýbrž vykoupením, odpuštěním. Jak opět novozákonní!

V. 28 pak uchovává možnost také hluboce alegorického výkladu, a tak možná také věčného života. Ve formulaci takřka evangelia podle Jana.

To však pak Bůh nedělá jen jednou – proto nutný velmi alegorický výklad v. 28. Hospodin člověku odpouští *ne jen jednou*. Hospodin *odmítá odplácet* člověku za naše zlo svým zlem *ne jen jednou*. To vše činí Bůh *opakovaně*.

„Dvakrát i třikrát“ v. 29 není důvod brát jako omezující, nýbrž spíše jako překvapivě mnoho! Bůh k vykoupení člověka nebo k odpuštění přece nemá žádný důvod, nic nezískává tím, že člověku nezaslouženě odpouští a vytahuje nás z hříchu vlastního i bližních. Z hříchu, který nikdy neměl nastat. A který je v Božích očích naprosto nesmyslný, bezdůvodný, zbytečný. Žádné dobro jím člověk nikdy nezískal ani pro sebe, ani pro jiné.

A přesto tak Bůh *opakovaně* činí.

Závěr

I v závěru své řeči se Elíhú ukáže být velmi uctivým a beroucím Joba vážně: Pozve Joba k odpovědi. Dopřeje Jobovi prostor reagovat. A znovu zdůrazní: Chci pro tebe *spravedlnost*.

Že Job nereaguje, není důvod brát jako lživé Elíhúovo vyjádření. Vše, co řekl, je pravdivé a teologicky správné. A ve shodě s tím, co říkal Job – také stále znovu usiluji o *spravedlnost* až ospravedlnění. A Elíhú chce pro Joba *spravedlnost* – proč by tedy

Job hovořil? Kdyby autor chtěl, klidně by nějakou Jobovu odpověď vložil.

Moudrost, o které pak hovoří Elíhú na konci, opět připomíná, že zůstáváme v mudroslovné literatuře. I Jobovi přátelé se totiž zaštiťovali moudrostí. Stejně však jako v knize Přísloví: Není snadné rozlišit volání moudrosti a Moudrosti. Tj. moudrost lidskou a moudrost Boží. Pokud neposloucháme pozorně a nevšímáme si detailů.

Elíhú prostředkuje a nabízí moudrost *Boží*. Proto také bere Joba vážně a hovoří s ním s úctou – a hlavně usiluje o Jobovo dobro a spravedlnost. Protože usiluje o Boží pravdu a moudrost.

Jak odlišné od Elífaze a Sófara, kteří Joba opakovaně označovali za svévolníka, hříšníka, zlého člověka!

Píseň: S375 – Volný jsem + modlitba Páně
Rozhovor